

НА АСНОВЕ АГУЛЬНЫХ ПРЫНЦЫПАЎ

Апошнім часам адносіны Беларусі і розных еўрапейскіх інстытутаў актыўна развіваюцца. Без перабольшання можна сказаць, што вясна 2009 года стала сапраўды еўрапейскай для нашай краіны. Праграма «Усходняе партнёрства», да якой далучылася Беларусь, акрэсліла новы фармат адносін з Еўрапейскім саюзам. Яшчэ адной уплывовай кантынентальнай структурай з'яўляецца Савет Еўропы, які аб'ядноўвае не толькі дзяржавы ЕС. Беларусь пакуль не далучылася да гэтай міжнароднай арганізацыі. Але разгортванне актыўнага дыялога паміж Беларуссю і заходнееўрапейскімі краінамі дае падставы меркаваць, што працэс уступлення ў Савет Еўропы, як кажуць, пайшоў. Па каментарый па пытаннях развіцця гэтага працэсу, увогуле еўрапейскіх перспектываў нашай краіны мы звярнуліся да спецыяльнага дакладчыка па Беларусі Парламенцкай асамблеі Савета Еўропы Андрэа Рыгоні, які ў пачатку чэрвеня наведаў Мінск.

— С падар Рыгоні, мы рады вітаць Вас у Мінску. Літаральна нядаўна Вы прапанавалі вярнуць Беларусі статус спецыяльна запрашанай дзяржавы ў Парламенцкай асамблеі Савета Еўропы. Ці не звязаны Ваш візіт з абмеркаваннем гэтага пытання? Варта нам чакаць яго станоўчага рашэння?

— Я знаходжуся тут, каб прадстаўляць Парламенцкую асамблею Савета Еўропы

ў якасці спецыяльнага дакладчыка аб сітуацыі ў Беларусі. Акрамя таго, менавіта цяпер, 8 чэрвеня, у Мінску адкрыўся інфармацыйны пункт Савета Еўропы. Гэта вельмі важная падзея, якая дасць магчымасць вывесці на новы ўзровень адносіны паміж Беларуссю і Саветам Еўропы, дазволіць больш актыўна прапагандаваць еўрапейскія каштоўнасці ў вашай краіне. Карыстаючыся такой нагодай, я сустрэкаюся ў тым ліку і з прадстаўнікамі ўлад. Пад час гэтых сустрэч мы падкрэсліваем не толькі важнасць адкрыцця пункта, але і неабходнасць тых крокаў, якія накіраваны на збліжэнне Беларусі і Савета Еўропы на аснове агульных прынцыпаў. Інтэрэсы Парламенцкай асамблеі ў тым, каб тут, у Беларусі, назіраўся рост асэнсавання значнасці тэмы правоў чалавека, прававой дзяржавы і іншых каштоўнасцей дэмакратыі. Усе гэтыя сустрэчы маюць на мэце пашырыць дыялог паміж абодвума бакамі. Я рады, што яны праходзяць вельмі пазітыўна. Што датычыцца вяртання Беларусі статусу спецыяльна запрашанай, то гэта будзе залежаць ад рашэння Парламенцкай асамблеі, якая збярэцца 23 чэрвеня. Менавіта там будзе абмеркавана мая прапанова, выкладзеная ў апошнім дакладзе аб сітуацыі ў Беларусі. Я не буду даваць зараз нейкія прагнозы, бо дэмакратыя вучыць нас, што вынікі прыходзяць пасля галасавання.

— У такім разе адкажыце, калі ласка: магчымае вяртанне статусу – гэта заслуга Беларусі ці пэўнае змяненне адносін з боку саміх еўрапейскіх краін?

— Дыялог мае двухбаковы характар. Для таго, каб далучыцца да Парламенцкай асамблеі Савета Еўропы, патрэбна пэўная гатоўнасць як з

боку Савета Еўропы, так і з боку Беларусі. Калі гэта не спалучаецца, то нічога і не атрымаецца.

– 26 мая бягучага года Палітычны камітэт Савета Еўропы абмеркаваў Ваш даклад аб сітуацыі ў Беларусі. Ёсць розныя меркаванні на яго конт. Адно адзначаюць яго аб'ектыўнасць і разважлівасць, нават пэўную памяркоўнасць. Але ёсць і галасы крытыкаў. Прычым розныя меркаванні, наколькі я ведаю, існуюць як у Беларусі, так і ў Парламенцкай асамблеі. Ці не маглі б Вы данесці да нашых чытачоў асноўную ідэю, пасланне гэтага даклада?

– Усе меркаванні павінны паважацца, як станоўчыя, так і адмоўныя. Бо разнастайнасць меркаванняў і складае сутнасць дэмакратыі. Калі гаварыць пра асноўную ідэю, то можна сказаць так – гэта не падарунак Беларусі. У маім дакладзе прапануюцца абсалютна канкрэтныя, ясна акрэсленыя крокі, рух наперад у сэнсе развіцця дэмакратычных інстытутаў для Беларусі. Акрамя таго, прадугледжана праверка, маніторынг рэалізацыі гэтых крокаў. У нашым камітэце па палітычных справах, а таксама падкамітэце па справах Беларусі прадугледжаны такія трывалы маніторынг набліжэння вашай краіны да еўрапейскіх каштоўнасцей. Мы хацелі б, каб зінуў у беларускім грамадстве расло асэнсаванне гэтых каштоўнасцей, каб тут быў чуваць голас Савета Еўропы. Трэба адзначыць, што гэтыя каштоўнасці не супярэчаць той мадэлі грамадства, якую будзе ваша дзяржава. Увогуле, сучасная дэмакратыя натхняецца менавіта еўрапейскімі прынцыпамі. На мой погляд, Беларусь не павінна заставацца адзінай краінай, якая знаходзіцца па-за межамі Савета Еўропы. Але, з другога боку, Беларусь павінна прадэманстраваць сваё жаданне, гатоўнасць далучыцца да Савета Еўропы.

– Вы гаворыце пра канкрэтныя крокі па развіццю дэмакратычных інстытутаў. Хацелася б даведацца, менавіта якія гэта крокі? І ад каго Вы іх чакаеце: ад кіраўніцтва дзяржавы, палітычных, грамадскіх структур? Колькі прыкладна часу можа заняць працэс маніторынгу?

– Гэта працэс, які зойме пэўны час. Ніхто не патрабуе ад Беларусі зрабіць адразу дзесяць крокаў у бок Еўропы за адзін заход. Тут важны сам рух. Бо калі таптацца на месцы вакол адных і тых жа пытанняў, то выніку не будзе. Што датычыцца канкрэтных крокаў, то адным з іх магла б стаць заява адносна прыпынення або мараторыю на выкананне смяротных пакаранняў. Бо Беларусь не можа заставацца за межамі агульнаеўрапейскага працэсу адмаўлення ад смяротнай кары. Іншымі такімі крокамі могуць быць гарантыя на свабоду выказвання меркаванняў, таксама лібералізацыя выбарчага заканадаўства. Мы лічым, што вельмі неабходна спрашчэнне працэсу рэгістрацыі палітычных партый і арганізацый. Але тут таксама трэба падкрэсліць, што ад вашай краіны ніхто не чакае аднабаковых дзеянняў. Еўропа таксама павінна садзейнічаць Беларусі ў гэтым развіцці. Такую дапамогу мы аказваем

РЫГОЊІ Андрэа. Нарадзіўся ў 1960 годзе ў Мілане. Па адукацыі эканаміст. Член Палаты дэпутатаў Італьянскай Рэспублікі ад Тасканы. Прадстаўляе Дэмакратычную партыю. З 2001 года член Парламенцкай асамблеі Савета Еўропы (ПАСЕ). Уваходзіць у Альянс лібералаў і дэмакратаў у падтрымку Еўропы (АЛДЕ). Член камітэта эканомікі і развіцця, камітэта маніторынгу і падкамітэта па Беларусі ПАСЕ. З 2007 года спецыяльны дакладчык ПАСЕ па Беларусі.

Савет Еўропы створаны 5 мая 1949 года ў Лондане 10 еўрапейскімі дзяржавамі. Сёння ў арганізацыю ўваходзяць 47 краін, яшчэ 6 краін маюць статус назіральніка. З 1993 года Рэспубліка Беларусь – кандыдат на ўступленне ў Савет Еўропы.

Вытрымка са Статута Савета Еўропы (глава 1, артыкул 1):

а. Мэта Савета Еўропы – дасягненне больш цеснага адзінства паміж яго членамі для абароны і ажыццяўлення ідэалаў і прынцыпаў, якія з'яўляюцца іх агульным здабыткам, і садзейнічанне іх эканамічнаму і сацыяльнаму прагрэсу.

б. Гэта мэта будзе дасягацца намаганнямі органаў Савета Еўропы праз разгляд пытанняў, што маюць агульны інтарэс, заключэнне пагадненняў і правядзенне сумесных дзеянняў у эканамічнай, сацыяльнай, культурнай, навуковай, прававой і адміністрацыйнай галінах, таксама як і шляхам абароны і далейшага развіцця правоў чалавека і асноўных свабод.

і іншым краінам Цэнтральнай Еўропы, каўказскім дзяржавам, Турцыі і г.д. Я вам скажу нават больш, такая дапамога аказваецца нават тым дзяржавам, якія лічацца краінамі сталай дэмакратыі. Справа ў тым, што дэмакратыя – гэта не тая з’ява, якую можна ўвесці нейкім указам. Гэта стваральны працэс. Задача Савета Еўропы якраз у тым, каб суправаджаць, апекаваць краіны маладой дэмакратыі. Акрамя Беларусі мы ажыццяўляем адпаведны маніторынг таксама ў Расіі, Грузіі, Арменіі, Украіне, Малдове і г.д. Але маніторынг выканання дэмакратычных працэдур ажыццяўляецца і адносна краін, дзе дэмакратыя існуе ўжо даўно. Прывяду канкрэтны прыклад. У Італіі была адменена смяротная кара, але па заканадаўству яна магла быць уведзена ў выпадку ваеннага становішча. Дык вось, літаральна некалькі гадоў таму нават і гэтую агаворку адмянілі. Цяпер смяротная кара ў Італіі адменена поўнасьцю. Гэта падкрэслівае, што кожны працэс развіцця дэмакратычных працэдур, прававой дзяржавы патрабуе часу і цярпення.

– **Вы закранулі тэму смяротнай кары. Аднак тут ёсць праблема. У Беларусі гэта мера пакарання была захавана рашэннем народа, выказаным на ўсеагульным рэферэндуме ў 1996 годзе. Ці не ўступаюць тут у супярэчнасць два дэмакратычныя прынцыпы: вяршэнства волі народа і недамыкальнасць чалавечага жыцця? Што з іх павінна быць першасным?**

– Я не зусім згодны з такой пастаноўкай пытання. Па-першае, калі ў Беларусі будзе такое жаданне, то можна правесці новы рэферэндум па гэтай праблеме. Па-другое, нам вядома, што ў Канстытуцыі Беларусі запісана, што смяротная кара – гэта часовая мера. Акрамя таго, у беларускім заканадаўстве колькасць злачынстваў, за якія прадугледжана смяротная кара, радыкальна скарачана. Больш таго, у тых

артыкулах Крымінальнага кодэкса, дзе прысутнічае смяротная кара, – гэта не адзіная мера, там ёсць і альтэрнатыва. Таксама мы ведаем, што ўжо на працягу года смяротныя прыгаворы не выконваліся. Гэта значыць, што дэ-факта ўведзены мараторый на смяротную кару. А новых такіх прыгавораў не выносіцца. Што да самой праблемы смяротнай кары, то гэта адна з умоў членства ў Савеце Еўропы. Трэба пераканаць беларускую грамадскасць, што само пакаранне смерцю не вырашае праблему злачыннасці. Дарэчы, давайце задумаемся, ёсць жа нейкая прычына, па якой усё больш і больш краін не толькі Еўропы, але і ўсяго свету выступаюць за адмену гэтага віду пакарання. Арганізацыя Аб’яднаных Нацый пераважнай большасцю галасоў вынесла рашэнне, каб ва ўсіх дзяржавах быў уведзены мараторый на смяротную кару. Але, зразумела, ніхто не патрабуе, каб менавіта заўтра гэта было зроблена. У самім грамадстве павінна вырасці асэнсаванне таго, што жыццё далі нам найвышэйшыя сілы і мы не маем права яго адбіраць. Ёсць жа іншыя спосабы пакарання. Напрыклад, 50 гадоў катаргі. Што, гэта лягчэй за смерць? Якая тут розніца? Але мы не адбіраем жыццё.

– **Ведаецца, 50 гадоў катаргі, магчыма, нават больш суровае пакаранне...**

– Так. Існуюць таксама розныя віды турэмнага рэжыму. Напрыклад, строгі для цяжкіх злачынцаў. Але, зноў падкрэслію, – мы не маем права адбіраць жыццё. Зробім невялікі экскурс у гісторыю. Задоўга да таго, як уся Італія аб’ядналася ў адзіную дзяржаву, знакаміты прадстаўнік дынастыі Медычы Ларэнца Надзвычайны, правіцель Фларэнцыі і ўсёй Тасканы, адмяніў у сваёй дзяржаве смяротную кару. Гэта быў першы такі выпадак на ўзроўні дзяржавы. З таго часу прайшло больш за пяцьсот гадоў – вось колькі займае гэты працэс.

– Ваш візіт прыспеў на час актыўнага развіцця супрацоўніцтва Беларусі з еўрапейскімі структурамі. 7 мая ў Празе стартвала новая праграма Еўрапейскага саюза «Усходняе партнёрства», да якой далучылася і наша краіна. Відавочна, што ЕС значна актывізаваў усходні вектар сваёй знешняй палітыкі. Магчыма, гэта звязана з жаданнем неяк процістаяць амбіцыям Расіі? Ці не прывядзе развіццё дыялога Беларусі з Еўропай да пагаршэння адносін з вялікім усходнім суседам?

– Мы з вамі жывём на вялікім кантыненте. Адносіны з Расіяй – вельмі важныя для нас. Гэта вялікая дзяржава і з тэрытарыяльнага пункту гледжання, і з эканамічнага. Таму было б памылкай аддзяляць Расію ад Еўропы ці імкнуцца пасварыць Расію і Беларусь. А ў еўрапейскіх традыцыях не разлучаць, а наадварот, злучаць краіны. У агульных інтарэсах, каб не было раздзяляльных ліній, якія існавалі ў мінулым. Менавіта ў гэтым рэчывы павінна ісці работа новай праграмы «Усходняе партнёрства». Мы імкнёмся актывізаваць развіццё супрацоўніцтва ў мэтах эканамічнага росквіту, стварэння агульнага рынку. Упэўнены, што такой была матывацыя Еўрапейскага саюза, калі пачалася работа па стварэнні адзінай прасторы пасля Другой сусветнай вайны. І значныя поспехі на гэтым шляху дасягнуты, бо ў мінулым былі адны войны, кровапралітныя сутыкненні дзяржаў, а апошнія 60 гадоў ніякіх буйных ваенных канфліктаў, ва ўсякім разе ў межах Еўрасаюза, няма. Таму «Усходняе партнёрства» – гэта пашырэнне прасторы супрацоўніцтва і міру.

– Але менавіта для Беларусі што канкрэтна прынясе гэты новы праект?
– Сама праграма «Усходняе партнёрства» – гэта праект Еўрапейскага саюза, а не Савета Еўропы. Што да мяне асабіста, то я быў адным з тых, хто падпісаў прапанову аб памяншэнні кошту шэнгенскіх віз для

грамадзян Беларусі. Калі разважаць над вопытам Еўрапейскага саюза, то відавочна, што ён дамогся значных вынікаў. Але адзін з самых значных – гэта агульная валюта і стварэнне адзінай так званай Шэнгенскай прасторы. Кожны грамадзянін ЕС можа перамяшчацца па Еўропе ад Францыі да Балтыйскіх краін без усялякіх віз, нават без пашпарта, толькі неабходна мець нейкае пасведчанне асобы. Чаму Еўропа меней пацярпела ад эканамічнага крызісу? Таму, што ў яе моцная агульная валюта, агульная эканамічная прастора. Гэта ўвасабленне ідэй яшчэ заснавальнікаў ЕС, якія гаварылі, што трэба не раздзяляць, а злучаць.

– Калі паглядзець на праблему больш шырока, не толькі ў дачыненні да Савета Еўропы ці праграмы «Усходняе партнёрства», як бы Вы, ужо сталы эксперт па Беларусі, маглі б ацаніць еўрапейскія перспектывы нашай краіны?

– Яшчэ раз паўтару, тут могуць быць самыя розныя прагнозы. Я не думаю, што Беларусь ўжо сёння павінна прадаклараваць пра сваё жаданне ўступіць у Еўрапейскі саюз, а заўтра яе туды прымуць. Паляпшэнне адносін Беларусі і Еўропы, розных еўрапейскіх інстытутаў – гэта новая палітыка адкрытасці ў адносінах да Беларусі. Тут некалькі вымярэнняў. З эканамічнага пункту гледжання для Беларусі адкрываецца магчымаць выйсці на вялікі еўрапейскі рынак. Але ёсць і гуманітарнае вымярэнне, тыя каштоўнасці, якія мы ўсе падзяляем: дэмакратыя, правы чалавека і прававая дзяржава. Гэта тыя прынцыпы, якія павінны злучаць Беларусь і Еўропу.

Размову вёў Вадзім ГІГН ■

Старшыня Камітэта міністраў Савета Еўропы, міністр замежных спраў Славеніі Самуэль Жбогар выступае на адкрыцці інфармацыйнага пункта Савета Еўропы ў Мінску, 8 чэрвеня 2009 года